

MARKSİZM'İN ULUSLARARASI HUKUK YAKLAŞIMI

Mehmet DALAR*

Makale Geliş Tarihi-Received: 01.08.2021
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 20.11.2021
DOI: 10.37093/ijisi.972298

541

IJSI 14/2
Aralık
December
2021

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye'de üzerinde oldukça sınırlı çalışılmış olan Marksizm'in uluslararası hukuk yaklaşımın ele alarak, bilinen uluslararası hukuk anlayış ve yöntemine karşı Marksizm'in nasıl bir tez ortaya çıkardığını incelemektedir. Marksizm'in genel olarak hukuk, özel olarak uluslararası hukuk teorisinin olup olmadığını tartışan çalışma, post kolonyal dönemde ve zamanımızda hegemonyanın etkin olduğu uluslararası hukukun karşı karşıya kaldığı çıkmaza eleştirel bakış açısını geliştiren Marksist yaklaşımın koyduğu çözüm seçeneklerini değerlendirmektedir. 1917'de Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi sonucunda Marksizm'i temel alarak kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bu temelde uluslararası hukuka getirdiği bakışı ve bu hukuku ne ölçüde etkilediğini ele alan bu çalışma, Sovyetlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan gelişmelere Marksizm'in nasıl bir yaklaşım geliştirdiğini açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sömürü, Hukuk, Hegemonya, Emperyalizm, Uluslararası Hukuk.

* Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bolu/Türkiye. dalar_m@ibu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5044-859X>.

MARXISM'S APPROACH TO INTERNATIONAL LAW

ABSTRACT

This study deals with the international law approach of Marxism, which has been studied very limitedly in Turkey, and also examines what kind of a thesis Marxism has come up with against the known concept and method of current international law. Discussing whether Marxism has a theory of law in general and international law in particular, the study evaluates the solution options put forward by the Marxist approach, which develops a critical perspective on the deadlock faced by international law in which hegemony is effective in the post-colonial period and in our time. As a result of the October Revolution that took place in Russia in 1917, the Union of Soviet Socialist Republics was established based on Marxism. Examining the perspective brought by this State to international law and how it affects international law, this study explains how Marxism developed an approach to the developments that emerged after the disintegration of the Soviet Union.

542
IJSI 14/2
Aralık
December
2021

Keywords: Exploitation, Law, Hegemony, Imperialism, International Law.

GİRİŞ

Bilindiği gibi ekonomi politiğe ve sosyalizme farklı bir yaklaşım getiren Marksizm, toplumsal olayları ve gelişmeleri alt yapı olarak nitelendirilen üretim araçlarını ve onları ele geçiren üretim güçlerini esas alarak açıklamış ve üst yapı olarak nitelenen din, hukuk, kültür gibi öğeleri alt yapıya bağlı olarak şekillenen öğeler olarak değerlendirmiştir. Bu çalışmada öncelikle bir teori olarak Marksizm'in hukuka ilişkin yaklaşımı genel hatları ile ele alınmakta daha sonrasında ise uluslararası hukuka ilişkin görüşleri detaylı olarak incelenmektedir. Uluslararası hukuka yönelik önemli bir eleştirel bakış açısı geliştiren Marksizm, emperyalizm ve yayılmacılığın uluslararası hukuku nasıl araçsallaştırdığını ortaya koymaktadır. Uluslararası hukuka ilişkin Marksist bakış açısının hayata geçirilmesinde önemli bir adım veya deneyim olarak kabul edilen 1917 Ekim Devrimi sonucunda oluşturulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin uluslararası hukuka bakışını inceleyen bu çalışma, Sovyet sonrası da değerlendirerek Marksist uluslararası hukuk yaklaşımının diğer disiplinlere karşı alternatif olma niteliğini tartışmaktadır.

1. MARKSİZM VE HUKUK

Marks'a göre hukuksal ilişkiler ve aynı zamanda devlet şekilleri ne kendilerinden ne de insan zihninin sözde gelişiminden kaynaklanmamakta ve çoğunlukla köklerini hayatın maddi koşullarından almaktadır. Bu üretim ilişkilerinin toplamı, toplumun ekonomik yapısı üzerinde hukuksal ve siyasal üst yapının yükseldiği gerçek bir temeli oluşturmaktadır ki bu da belirli bir toplumsal bilince karşılık gelmektedir. Yani hukuksal ve siyasal ilişkiler alt yapıdaki ekonomik ilişkilere bağımlı olarak şekillenmektedir (Marx S., 2008: 2; Bilgi, 1992: 62). Bu bakımdan hukuk ile toplum arasındaki ilişkinin doğal ve kaçınılmaz olarak kabul edilmediği Marksist düşüncede hukuk, toplumun ekonomik temeli üzerinde bulunan üst yapı olarak değerlendirilmiştir (Reçber, 2016: 27).

Marksizm'in kendisine özgü belli başlı bir hukuk teorisinin olmadığını savunanlar, Marksist yaklaşımın temelinde -alt yapıdaki üretim araçlarına sahip olan üretim güçlerinin ekonomik gelişmeye bağlı bir üst yapı olduğundan hareketle- hukuk ve devlet karşıtlığının

olduğunu ve bu anlamda Marksizm’de hukukun anti rasyonalist ve anti natüralist nitelikte olduğunu yani dışsal olguların insan aklına kabul ettirilen doğal ve makul olmayan bir özellikte olduğunu ileri sürmektedirler. Bu konuda çalışmalar yapan Alberto Brimo, Marksist hukuk ve devlet anlayışının oluşturulduğu ilk aşama ile SSCB’de oluşan anlayışın evrimi arasında bir farklılık olduğunu, Sovyet devletinin gelişmesiyle Marksist tezlerin deformasyona uğradığını ifade etmektedir (Karahanoğulları, 2003: 201). Marksist yaklaşımda hukuk üç toplumsal aşamada değerlendirilmiştir. Bunlardan biri burjuva toplumunda devlet gibi hukukun da bir baskı aracı olduğu, kurallarının emredici kural şeklinde, örf adet kuralı veya yargı kararı şeklinde olmasının bir önemini olmadığı yönündedir. Diğer, devrim yapıldığı dönemde her ne kadar devlet devrimle ortadan kalkmasa da burjuva devleti yıkıldığı için ona hizmet eden hukukun kalktığı veya bu hukukun etkisinin azaldığı bir aşamadır. Komünist veya üçüncü aşamada ise devlet tamamen ortadan kalktığı için hukuk da ortadan kalkmaktadır (Karahanoğulları, 2003: 201-202). Bazı Marksistler hukuku, merkezi otoritenin bir organı tarafından karşıılığı olmayan bir toplumsal gerçekliğe dayatılan “ideolojik bir kurgu” olarak görmektedirler. Bu görüş, "hukukun kökenini sosyo-ekonomik etkileşimler veya insanların maddi ilişkilerinden ziyade ideolojide bulmaktadır (Miéville, 2008: 102). Hukukun üretim ilişkilerinin yansımından başka bir şey olmadığını düşünen Marks ve Engels, burjuvazinin oluşturduğu hukuki dünya görüşünün teolojik dünya görüşünün dünyevi (dünyalık) hale getirilmiş şekli olduğunu, Tanrısal hukukun yerini beşeri hukuk, kilisenin yerini de devletin aldığını, kilise tarafından bir yaptırıma bağlandığı için kilise ve Tanrı tarafından yaratılmış sanılan ekonomik ve sosyal ilişkilerin şimdi de hukuka dayanan ve devlet tarafından yaratılan ilişkiler olarak düşünüldüğünü, oysa hukuk kurallarının devletin biçimsel yasalarından değil de maddi ekonomik gerçekliklerden kaynaklandığını belirtmektedirler (Marx, Engels, 2013: 103). Marks ve Engels, günümüzde uygulanmakta olan pozitif hukukla ilgili görüşlerini açıklarken şu noktalara dikkat çekmektedir: *“Toplumun tümünü kucaklayan mal değiş tokuşu, özellikle avans ve kredi tahsisi ile tam kıvamına ulaştığında, karmaşık karşılıklı sözleşme ilişkileri yaratır ve bu yüzden de, ancak toplum tarafından konabilecek "genel geçer kurallara" (devletçe saptanmış hukuk kurallarına) gereksinim duyar. Bu arada, özgür mal üreticilerinin temel alışveriş biçimi olan serbest rekabet, en köklü eşit kılıcı güç olduğu için de, "yasa önünde eşitlik" söylemi, burjuvazinin başlıca savaş sloganı olur. Öte yandan, yeni yeni serpilen bu sınıfın feodal senyörlere*

ve onların koruyucuları mutlak monarşiye karşı açtığı savaşın, her sınıf kavgası gibi, devleti ele geçirme yolunda politik bir savaş olarak, "hukuki talepler" çerçevesinde yürütülmesi zorunluluğu da, bu soyut hukuki dünya görüşünü pekiştirmeye katkıda bulunur" (Marx, Engels, 2013: 104).

Marksist hukuk teorisinin olmadığını kabul eden Marksist yazarlardan Hugh Collins'e göre esasen Marksist analizin ana vurgusu bir toplumdaki iktidar yapılanmasına ve onun ekonomik alt yapısına yöneliktir. Bu vurgu Marks'ın sosyal değişimin kaynağının ve insan kaderinin gerçekleşmesinin ancak maddi yaşam koşullarından ve bunlara tepki verme şekillerinden kaynaklandığı yönündeki düşüncesinden ileri gelmektedir (Collins, 2016: 20). Gerçekten Marks, *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı* adlı eserinde, insanların, yaşamak için sosyal üretimde bulunurlarken, birbirleri ile, zorunlu olarak iradelerine bağlı olmayan bir takım ilişkilere, üretim ilişkilerine girdiklerini, bu üretim ilişkilerinin insanların maddi üretim güçlerinin (üretici güçlerin) belli bir gelişim seviyesine karşılık geldiğini, bu üretim ilişkilerinin toplamının tümü toplumun ekonomik yapısını ve onun gerçek temelini teşkil ettiğini, bu temel üzerinde hukuksal ve siyasal bir üst yapının yükseldiğini ileri sürmektedir (Lenin, tarihsiz: 139). Benzer şekilde Marks, devletin belli bir egemen sınıfın çıkarlarının aracı olduğunu ifade ettiği *Alman İdeolojisi* adlı eserinde hukuku da bu çıkarların yansıması olarak nitelendirmektedir. Hukukun somut temelinden sıyrılarak özgür bir iradeye dayanmış gibi gösterilmesinin hayalden başka bir şey ifade etmediğini ve egemen sınıfın çıkarları doğrultusunda kanuna indirgenmiş olduğunu savunan Marks, Roma döneminde özel mülkiyetle paralel özel (medeni) hukukun gelişmesinin Romalıların üretim tarzında görülen değişiklik üzerinde etkisinin olmadığını savunmaktadır (Marx, Engels, tarihsiz: 110). F. Engels, insanların kökenlerinin hayvanlardan geldiğini unuttukları gibi hukuk sisteminin yaşamının ekonomik koşullardan geldiğini unuttuklarını söyleyerek değişik hakların ve farklı zamanların hukuk sistemlerinin egemen ekonomik ilişkilerin yansımaları olarak görülmesi gerektiğini düşünmektedir (Moore, 1989: 33). Marksizm'e göre bütün yasalar ya ekonomik düzenin gereklerine uygun olarak bulunmuş ya da ekonomik düzene dayanan kamu otoritesi tarafından yapılmıştır (Feodal düzende yasalar bulunmuştur, kapitalist düzende ise yapılmıştır). Kapitalist hukukun göreceli istikrarsızlığı, kapitalist ekonomik değişimin göreceli hızını yansıtmaktadır. Ekonomik düzenden güç alan yasalar bu düzene göre değişir. Marks, toplumun

yasalara dayanmadığı, hukukun ekonomik düzene bağlı olarak topluma dayandığının tespitini yaparak, daha önceki yasaların yeni toplumun gelişimi için temel olmayacağını, hukukun ekonomik ortamdaki sonuçları açısından incelenmesi durumunda hukukun ekonomik düzenin yaratıcısı değil, ürünü olduğunu ileri sürmektedir. Marksistler ile siyasetin üstünlüğünü savunanlar arasında esas tartışma konusu devlet gücünün mü ekonomik yapıyı denetlediği, yoksa ekonomik yapının mı devlet gücünü denetlediği noktasında olmaktadır. Zorun üstünlüğü teorileri ile hukukun üstünlüğü teorilerinin ikisi de son tahlilde devlet gücünün ekonomik yapıyı denetlediğini belirtmekle birlikte tarihsel materyalizm tersini iddia etmektedir (Moore, 1989: 43-45). Bu bağlamda tarihsel materyalizm teorisi, hukuksal olguların aslında üst yapısal olduklarını, şekil ve içerik bakımından toplumun ekonomik temelinden kaynaklanan güçlere bağlı olduğunu iddia etmektedir. Bu alt yapı ve üst yapı metaforu Marksist metinlerde hukukun doğasıyla ilgili yapılan açıklamalar bakımından bir başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Toplumların evriminin farklı model ve aşamalarının üretim tarzı kapsamındaki güçlere göre geliştiğini, hukukun sadece hem toplumsal sisteme herhangi bir meydan okumayı engelleyen hem de üretim ilişkileri biçimlerini sağlamlaştıran bir niteliğe sahip olduğunu savunan tarihsel materyalizmin bu tezi, hukukun Marksist analizi için yol gösterici bir yaklaşım tarzı olarak öne çıkmaktadır (Collins, 2016: 38).

Değiş tokuş aracılığıyla ve değiş tokuş çerçevesinde ortaya çıkan fiili ilişkinin sonradan, sözleşme ve benzeri hukuki yapılarda hukuki biçim kazanacağını belirten Marks, ne var ki bu hukuki biçim, ne kendi özünü yani değiş tokuşu, ne de bu değiş tokuşun içinde saklı kişiler arası ilişkiyi yaratmayacağını, tam tersine değiş tokuş ve bu değiş tokuşun içinde saklı kişiler arası ilişki, yani ekonomik öz hukuki biçimi yarattığını ortaya koymaktadır (Marx, Engels, 2013: 53). Birer üst yapı ürünü olan hukuk ve devletin üretim araçlarının kollektifleştirilerek sönmüneceğini ve burjuvaziyi şekillendiren normlar hiyerarşisinin önemini kaybedeceğini düşünen Sovyet hukukçusu E. Pasukanis, hukukun ve hukuksal üst yapının esasen siyasal üst yapı olan otoritenin bir ürünü olduğunu ileri sürmekte, Marks'ın hukuki üst yapının mülkiyet ilişkilerinin ait olduğu üretim ilişkileri bağlamında anlam ifade ettiğini, devlet otoritesinin verili mülkiyet ve üretim ilişkilerinin temelinde gelişme gösterdiğini hatırlatmaktadır (Pasukanis, 2002: 88-89). Marks'a göre Devlet,

egemen sınıfın tek tek bireylerinin kendi ortak çıkarlarına yürürlük kazandırdıkları ve belirli bir dönemin burjuva toplumunun tümünü özetleyen bir biçim olduğu için, bütün ortak kurumlar devlet aracılığıyla bir politik biçime bürünmektedir. Yasanın gerçek temelinden koparılmış olan serbest bir iradeye dayandığı yolundaki hayalin kökeninin bu olduğunu söyleyen Marks, hukukun yasaya indirildiğini ve sonucun değişmediğini öngörmektedir (Marx, Engels, 2013: 86). Pasukanis, Marksist anlayışta hukukun ideolojik bir ürün olduğunu, zira Marks'ın, meta, değer ve değişim değeri kategorilerinin, meta değişimine dayanan toplumun üreticiler arasındaki üretim ilişkilerini onlar aracılığıyla kurduğu ideolojik oluşumlar olarak gördüğünü farklı ekonomi politik yapılara geçilmesi halinde meta, değer ve benzerinin tüm anlamını yitirdiği için buna bağlı olarak oluşan hukuku bu ideolojinin sonucu olarak nitelendirmiştir (Pasukanis, 2002: 70). Pasukanis'in Marksist hukuk teorisi Marksist düşünce bağlamında iki temel üzerine kurulmuştur; Birincisi toplumun örgütlenmesinde ekonomik faktör her şeyden önemlidir. Yasal ve ahlaki ilkeler ve kurumlar bu nedenle toplumun ekonomik örgütlenmesini yansıtan bir tür üst yapı oluşturur. İkincisi, nihai olarak ulaşılan komünizm durumunda, hukuk ve devlet ortadan kalkacaktır. Komünizme ulaşırsa, hukuk tamamen sönmülenecek ve ahlakın herhangi bir işlevi kalmayacaktır (Pasukanis, 2002: 167).

2. MARKSİST ULUSLARARASI HUKUK (TEORİSİ?) BAKIŞI

Marks'ın yazılarında en azından liberalizmin çelişkilerine ilişkin materyalist bir teoriyi düşündüren unsurların varlığına rağmen, özellikle uluslararası hukuk üzerine yazan Marksistlerin sayısının az olduğu belirtilmektedir (Miéville, 2005: 60). Yukarıda değinildiği gibi Marksizm'in hukuk teorisinin olmadığını söyleyenler, bu bağlamda uluslararası hukuk teorisinin de olmadığını ileri sürmektedirler. Bununla birlikte Marksizm'in esasen uluslararası hukuk teorisi sunmaktan ziyade sistematik ve yapısal olarak uluslararası hukukun neden ihlal edildiğine dönük çağdaş ve güncel bir bakış açısının gelişmesine katkı sunduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte Marksizm, kimi çözüm önerileri de ortaya koymuştur. ABD ve müttefiklerince desteklenen küresel ölçekte artan bir sömürü düzeninin izini süren Marksist yaklaşım, uluslararası hukukun çelişkilerinin kapitalizmin çelişkilerinden kaynaklandığını ve bu hukukun küresel düzeyde kapitalist üretim düzenini yansıttığını

ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Carty, 2007: 163). Marksist teori her şeyden önce tarihsel materyalist bir teoridir. Toplumsal çelişkileri diyalektik bir anlayışla ele alarak üretim biçim ve ilişkilerinin tarihsel ekonomi politiğin özgül ve çelişkili bağlarını ve sınıf çatışmalarını, içinde uluslararası hukukun da olduğu sosyal gerçekliği anlamada anahtar rol oynayan bir teoridir (Miéville, 2008: 98). Bu konuda önemli çalışmalar yapmış Hintli yazar B. S. Chimni, Ana Akım Uluslararası Hukuk Çalışmalarına (AAUHÇ) bir alternatif olarak Marksist uluslararası hukuk bakışını ortaya koymuştur. Bu bakışı eleştirel Marksist Uluslararası Hukuk Çalışmaları (MUHÇ) olarak nitelendirmiştir. Dünyadaki bazı gelişmeleri de dikkate alan bu bakış açısına göre günümüz uluslararası hukukun karakteri, burjuva karakterli uluslararası hukuktan emperyal karakterli bir uluslararası hukuka dönüşmüştür (Chimni, 2004: 1-30). Ana akım uluslararası hukuk çalışmalarının aksine Marksist uluslararası hukuk çalışmaları, hukukun karakterini ve doktrinlerini farklı tarihsel aşamalara ayırarak ve onları daha anlamlı hale getirerek ilişkileri yönlendiren aktörler olarak grupları, devletleri ve sınıfları tanımlamaktadır. Çağdaş uluslararası hukukun analizinde AAUHÇ, çıkar ve güç kategorilerini kullanırken onları eleştirmekten uzak durduğunu öne süren MUHÇ, AAUHÇ'nin belirli grup ve sınıf çıkarlarını dışlayarak içi boş "ulusal çıkar" kavramıyla ilgilendiğini belirtmektedir. Günümüz uluslararası hukukun demokratik dönüşümü üzerindeki yapısal kısıtlamaları tanımlayan MUHÇ, bu hukukun sosyal dönüşümün bir aracı olmaktan alıkoyan hem dış hem iç kısıtlamalarını ve bağlantılarını ortaya çıkartarak uluslararası hukukla ilgili kuralları, yorumları ve gerçekleri karakterize eden belirsizliklerin altını çizmektedir. Bu bağlamda ana akım hukuk çalışmalarının aksine dünyadaki muhalif sesleri ve uygulanmakta olan uluslararası hukuka yönelik eleştirel üçüncü dünya yaklaşımını dikkate alan MUHÇ, alt sınıfların refahlarına katkıda bulunan stratejiler ve yorumlayıcı kurallar için alan yaratmaya dönük objektiflik ile belirsizlik arasındaki orta yolu edinmeyi amaçlamaktadır (Chimni, 2004: 3-4).

Uluslararası hukuka Marksist bir yaklaşım geliştiren China Miéville, sınıf ve sosyal güçlerin değil rekabet halindeki devletlerin uluslararası hukukun aktörleri olduğunu belirtmektedir. Uluslararası hukukun bireylere değil bireylerden oluşan kolektif varlık olan devletlere uygulandığını söyleyen Miéville, uluslararası gelişmeleri emtia biçim teorisi bazında iş hukuku bağlamında açıklamaya çalışmakta ve bunu

egemen devletlerin merkeziliği ile uluslararası hukuk arasındaki ilişkiye uygulamaktadır (Knox, 2009: 419). Bu konuda önemli çalışmalar yapan ve Lenin'in emperyalizm teorisini analiz eden Miéville, dünya düzeni ile uluslararası hukuk ve emperyalizm arasında derin bağlantıların olduğunu savunarak uluslararası hukuka karar veren gücün tarihsel bağlamının emperyalist dünya düzeni olduğunu söylemektedir. Lenin'in teorisinin halen geçerliliğini koruduğunu düşünen Miéville, "yeni emperyalizm" veya şimdiki adlandırma ile "klasik emperyalizm" dediği şeyin ani yükselişini açıklamak için Lenin'in tekeli kapitalizme odaklandığını belirterek Lenin için emperyalizmin sadece daha güçlü devletlerin politikası olmayıp, dünyanın bu güçler tarafından bölünmesinin kapitalizmin kendi içindeki bir dinamiğin yalnızca bir yönünü ifade ettiğini, Lenin'in bu yaklaşımının günümüz emperyal ilişkilerinin anlaşılması için anahtar rol oynadığını aktarmaktadır (Miéville, 2005: 228). Bu çerçevede emperyalizmden savaşa nasıl geçildiği sorunuyla ilgili olarak Miéville, Alex Callinicos'tan (Callinicos, 1991: 3-48) hareketle cevap verir. Buna göre emperyalizm iki eğilimden oluşmaktadır; Tekelci sermaye ile devletin entegrasyonunun yoğunlaşması ve merkezileşmesi ile sermayeleri pazarlar, yatırımlar ve hammaddeler için rekabet etmeye zorlayan üretici güçlerin uluslararasılaşması. Callinicos, bunun üç ana sonucu olduğunu belirtmektedir; İlki sermayeler arasındaki rekabet, ulus devletler arasındaki askeri rekabet biçimini alır. İkincisi az sayıdaki kapitalist devlet, dünyanın geri kalanı üzerinde etkin olur. Üçüncüsü emperyalizmden kaynaklanan eşitsizlikler ve kaynakların bölüşümü anlaşmazlığı savaşlara yol açar (Knox, 2009: 424; Callinicos, 1991: 6).

Uluslararası hukukun devletler arasında "hegemonik çekişmelerin" ürünü olduğunu düşünen Martti Koskenniemi, 'Evrensel değerler' veya 'uluslararası toplum' kavramlarının kendilerini ancak bir devletin, bir örgütün veya bir siyasi hareketin arabuluculuğuyla bilinir hale gelebileceğini, aynı şekilde, her evrensel uluslararası hukuk kavramının arkasında, belirli bir durumda belirli bir aktör tarafından ifade edilen belirli bir görüşün her zaman olduğunu, bu nedenle öncelikle uluslararası hukukun ne veya kimin görüşünün kastedildiğini açıklamadan uluslararası hukukun global topluluğa katkısını sormanın anlamsız olduğunu belirtmektedir. "Hegemonik çekişme" kavramı ile uluslararası aktörlerin, kendi tercihlerini destekleyen ve rakiplerinin tercihlerine karşı koyan anlamlar öngördükleri hukuk kuralları ve ilkelerine başvurduklarını kasteden

Koskenniemi, uluslararası hukukun çağrıştırdığı terimlerin ne kadar evrensel olursa olsun, hiçbir zaman siyasi bir gerçeklik üzerinde özerk ve istikrarlı bir talepler dizisi olarak görünmediğini, aksine her zaman siyasi aktörlerin konumları aracılığıyla, siyasi iddiaları hegemonik çekişme koşullarında bir teknik deyimle meşrulaştırmanın bir yolu olarak ortaya çıktığını tespit etmektedir (Koskenniemi, 2011: 221-222). Uluslararası hukukçuların dünyadaki olayları anlamlandırırken Marksizm'deki diyalektik ve hukuktaki yapı sökülümü bağlamında eleştirel bir perspektif kazanabileceklerini belirten Koskenniemi, uluslararası hukukçuların ikilem ve paradokslar karşısında kilitlendiklerini, varsayılan bir normun neden bağlayıcı olması gerektiğini sorguladıklarını, bir kuralın bir öznenin iradesi bağlamında mı yoksa ondan bağımsız olarak mı bağlayıcı olacağını tartıştıklarını not ederek Marksizm'in etkisine işaret etmektedir (Koskenniemi, 2008: 41-42).

Hegemonya kavramını geliştiren Gramsci, genel anlamda hukuku egemen sınıfın ekonomik çıkarlarını korumak ve güvence altına almak ve geliştirmek için alt sınıflara hem zorla hem de rızaya dayalı olarak kabul ettirilen kurallar dizisi olarak görmektedir. Gramsci için hukuk, egemen gücün çıkarının sağlanmasında olumlu, devletin uygarlaştırma faaliyetinin baskıcı ve olumsuz yönü olup, devlet, bir ülkenin hukuki düzenlemesinin zorlayıcı ve cezalandırıcı gücünü temsil eder. Aynı zamanda Gramsci, hukukun sivil toplumun ayrılmaz bir unsuru olarak "cebir ve baskıyı" özgürlüğe dönüştürmek için eğitici bir rol işlevinde bulunduğunu belirtmektedir (Cutler, 2005: 529). Gramsci, hegemonya kavramı dışında "tarihsel blok" kavramını da geliştirmiştir. "Tarihsel Blok"u alt yapıların ve üst yapıların toplumsal üretim ilişkilerinin karmaşık ve uyumsuz bütünü olarak ve "doğa ile ruh (alt yapı ve üst yapı) arasındaki birlik, karşıtların ve farklılıkların birliğini" içerecek şekilde tanımlayan Gramsci, bu kavramı kapitalizmin zamanımızdaki durumunu açıklamada kullanmıştır. Gerçekten de Gramsci'nin kapitalizmin temeli ve üst yapısı arasındaki ve ekonomi politik faaliyetleri arasındaki farklılaşmalar konusundaki pozisyonunda bir miktar belirsizlik olsa da onun "tarihsel blok" yaklaşımı, bu farklılaşmaları aşmak için önemli bir analitik çözüm sunmaktadır. Rober Cox'un çalışmalarında geliştirilen tarihsel blok kavramı karmaşık gibi görünen uluslararası hukuku açıklamada önemli yere sahiptir (Cutler, 2005: 534). Diyalektik bir biçim olarak, uluslararası hukukun praksis anlayışı hem domine/hegemon olan hem de kendisini ondan kurtarmaya çalışan güçlerin yükselmesinde

görülmektedir. Zira hukuk, dünyadaki güç ve etki asimetrilerini yaratmak, kutsamak ve gizlemek için çalışır. Bu bağlamda Gramsci'nin tarihsel blok ve hegemonya kavramları, dünya düzenindeki dönüşümün yeni unsurlarına direniş, mücadele ve özgürleşme için önemli açıklıklara dair öngörülerini sağlamaktadır. Bugün, uluslararası hukukun diyalektik işleyişini yansıtan yazılı hale gelen ve gelmeyen kuralları ile katı ve yumuşak hukuk disiplinleri arasında gerilimler bulunmaktadır. Hukuk disiplinlerindeki bu değişkenlik, özellikle hegemonik yasaların üretildiği, uygulandığı, yorumlandığı ve yeniden üretildiği ve güç ve otorite hakkındaki sağduyu anlayışlarına meydan okunabileceği yerel düzeyde, direniş potansiyelini ortaya koymaktadır. Direnme ve mücadele böylece hukukun diyalektik işleyişi ve çifte yüzü ile bağlantılıdır (Cutler, 2005: 538-539).

Marksizm'e katkı sunmakla birlikte Marksist geleneği ters yüz ettiği ifade edilen Gramsci'nin çalışmalarında iki hususun dikkat çektiği ileri sürülmüştür: Biri ideolojik üst yapıların ekonomik yapı üzerindeki önceliği, diğeri de konsensüs halindeki sivil toplum güce dayanan siyasi toplum üzerindeki önceliğidir. Liberal demokratik düşüncenin Gramsci'nin çalışmalarıyla kurmaya çalıştığı ilişki türünün tipik bir örneği olan bu yorum, Gramsci'nin "ortodoksluğu"nda ısrar eden Marksistler tarafından eleştirilmiştir. Gramsci'ye göre her ikisi için de son kertede belirleyici olan ekonomidir. Marks ile tek farkının Marks'ın her şeyden önce yapısal koşullarla ilgilenmesi, Gramsci'nin ise daha özel olarak üstyapıların rolüyle ilgilenmesidir. Bu niteliği ile Gramsci, Marks'ın projesini tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir (Mueffe, 1979: 3).

Dünya ekonomisinin demokratik dönüşümü ile siyasal hukukun kurallarının ve kurumlarının dönüşümünün hukuk kuralları, doktrinler ve yorumlayıcı yöntemler aracılığıyla belirli küresel sosyal güçler tarafından kontrol edildiği argümanını kabul etmeyen MUHÇ, çağdaş uluslararası hukuku orijinalinden uzaklaştırarak sömürgecilik ve uluslararası hukuk arasında ilişki olduğunu ileri sürerek baskıya maruz kalanların baskıcılarla aynı yeri işgal ettiklerini ortaya koymaktadır. Marks'ın özlü bir şekilde gözlemlendiği gibi "Eşit haklar arasında güç karar verir" söylemi dikkate alınrsa hukuk önünde eşitliğin gerçek dünyada bağımlılığa ve tahakküme dönüşmesinin zamanı artık geçmiştir (Chimni, 2008: 61).

MUHÇ'nin çözüm önerilerine gelince; AAUHÇ, uluslararası hukukun kaynaklarını ele alırken MUHÇ, uluslararası hukukun "kaynakları" ve "nihai kaynakları" arasında ayırım yapar ve ikincisini uluslararası müzakerelerde zorlamanın (örneğin, ekonomik ve diplomatik zorlama) dışında tutar. MUHÇ, uluslararası çapta müzakereci demokrasiyi ilerletmek için, devletler tarafından gönderilen müzakere ekiplerinde alt sınıfların daha fazla temsil edilmesini istemektedir. MUHÇ, halka dayalı bir sosyal değerlendirme sistemini getirerek, antlaşmaların halkın temsilcilerinin rızalarıyla müzakere edilerek onaylanmasını öngörmektedir. Fakat alt sınıfların çıkarına olmayan anlaşmalara rıza gösterilmesini yine de engelleyemese de sürecin daha şeffaf ve muhalefete ve siyasi hareketliliğe açık hale getirilmesine yardımcı olacaktır. Antlaşmaların uygulanması söz konusu olduğunda, MUHÇ, bağımlı ve egemen devletlere, alt sınıfların çıkarlarını koruyacak şekilde yükümlülüklerini yerine getirme esnekliği sağlayacak bir dizi yasal araç önerecektir. Sözelimi Dünya ticaret Örgütü (DTÖ) bağlamında düşünülürse MUHÇ, DTÖ'nün uyuşmazlık kurumlarınca ısrar edilen tek tipli çözüm öngörüsünden kuralların uygulanmasında daha fazla ulusal yorumlara saygı gösterilmesini önermektedir. Çünkü ülkelerin ulusal durumlarına saygı ilkesi, aynı zamanda alt sınıfların çıkarlarını korumaları için devlete baskı yapmalarına izin vermektedir. MUHÇ aynı zamanda alt sınıfların çıkarlarını güçlü egemenlere karşı korumaya dönük olarak geleneksel uluslararası hukuk yorum kurallarının açıklığa kavuşturulmasını ve geliştirilmesini sağlayacaktır (Chimni, 2008: 68-69).

3. UYGULAMADA SOSYALİST ULUSLARARASI HUKUK: SOVYETLER BİRLİĞİ DENEYİMİ

Bilindiği gibi Rusya'da Ekim 1917'de Lenin öncülüğünde sosyalist devrim gerçekleştirilmiş olup, Rusya çarlık statüsünden SSCB'ye dönüşmüştür. Bu dönemde oluşturulmaya çalışılan Sovyet uluslararası hukuk anlayışı birbiriyle çatışan iki söyleme dayalı değişkenlik göstermiştir: Biri evrensel barış, diğer Dünya devrimi. Bu da birbiriyle çatışan Sovyetlerin daha sonra şekillendirilmeye çalışılan "Barış içinde bir arada yaşama" ilkesi ile "Sosyalist Uluslararasılaşma" ilkesinde kendisini göstermiştir (Cherviatsova, Yarmysh, 2017: 297).

Ekim Devriminin lideri Lenin *Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı* adlı eserinde uluslararası hukuka bakış açısını ortaya koymuştur. Bu eserinde Lenin, uluslararası anlamda gerçek barışın olabilmesi için baskı altındaki bütün ulusların baskıcılardan kurtularak özgürleşmesi gerektiğini, milletler arasındaki hak eşitliğinin bu şekilde sağlanacağını savunmuş, sosyalizmin amacının yalnızca insanlığın bölük pörçük devletlere bölünmesine ve milletlerin herhangi bir şekilde tecrit edilmesine son vermek olmayıp onları yakınlaştırmanın ötesinde bütünleştirmek olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar merkezîyetçi olsa da bir dönem Çeklerin ulusal ayaklanmalarına karşı duran Marks'ın İrlanda İngiltere federasyonunu İrlanda'nın İngilizler tarafından zorla ele geçirilmesine tercih etmesi, Marks'ın federasyona karşı olmadığını ve Marks'ın başka ulusları ezen bir ulusun özgür olmayacağını söylemini aktaran Lenin, baskıcı devletlerdeki işçi sınıfı ile ezilen devletlerdeki işçi sınıflarının birleşmesi halinde proleter devrimin anlam ifade edeceğini ileri sürmüştür (Lenin, 1990: 127-129). Emperyalistlerin içinde olduğu savaşın bir parçası olmak istemeyen Lenin, Brest Litovsk antlaşmasını yaparak yeni rejimi savaşın dışına çekerek hem yeni kurulan sosyalist devletin dış saldırılardan korunmasını hem de içerdeki sorunların çözülmesini ve devrimin yerleşmesini hedeflemiştir (Hazard, 1990: 4). Lenin'in düşüncelerinden de ilham alarak 1924'te yazdığı *International Law of the Transition Period (Geçiş Döneminde Uluslararası Hukuk)* adlı eserinde Y.A. Korovin, bir yanda burjuva devletlerinin diğer yanda sosyalist Sovyet devletinin içinde olduğu iki farklı hukuk sisteminin olduğunu, gerçekte uluslararası hukukun ancak gücün bir başka güçle dengelendiği durumlarda ortaya çıkacağını, uluslararası hukukun bu güç dengesinin kendisi olduğunu, denge bozulduğunda hukuka bir tehdit oluşturacağını belirtmiş, evrensel bir uluslararası hukuk sisteminin olmadığını, çıkarları birbirine zıt olan devletlerce sürdürülen ve geçici nitelikte bir hukuk olduğunu eklemiştir. Kapitalist devletlerle Sovyet devletinin ortak bir topluluk olamayacağını, Sovyetlerin nihai amacının kapitalizmin yıkılıp yerine proleter devrimi getirmek olduğunu, zira bu iki farklı topluluk arasında fikir birliğinin olmadığını belki ticari alanda uzlaşma olabileceğini düşünen Korovin'e göre hukuk geçicidir çünkü komünizm döneminde devletle birlikte hukuk da sönmünecektir (Snyder, Bracht, 1958: 56-57). Yeni doğan Sovyet devletinin karşılaştığı zorluklara rağmen, Bolşevikler dünya proleter devrimi fikrini reddetmemişlerdir. On dokuzuncu yüzyıl Marksist enternasyonalizminin ilkelerinden esinlenerek, işçilerin belirli ülkelerinin

olmadığını, tüm ülkelerin proletaryasının burjuvaya karşı ortak mücadelesinde güçlerini birleştirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ekim Devrimi'ni Batı Avrupa'da toplumsal kargaşayı ateşleyecek bir olay olarak görerek güçlerini korumayı sağlayacak "Dünya Devrimi"nin gerçekleşmesini istemişlerdir. Bu kapsamda V. I. Lenin, L. D. Troçki, G. E. Zinoviev, N. I. Bukharin, M. N. Tukhachevsky ve diğerleri tarafından desteklenen "devrimci müdahale" doktrini ile ilişkili olan Dünya Proleter Devrimi fikrini savunmuşlardır. Bu doktrin ilk etkisini 1918'de Bolşeviklerin bu bölgelerde Sovyet rejimleri kurmak için Fin, Litvanya, Letonya ve Estonya partilerini desteklemesiyle ortaya çıkmıştır. Korovin ve Pasukanis gibi bazı Sovyet hukukçuları "devrimci müdahaleyi" haklı çıkarma konusunda çalışmalar yürütmüştür. Onlar için müdahale, sınıf mücadelesinin devlet sınırlarını aşan bir yansımasıydı; bu nedenle, herhangi bir özel müdahale olayı, tarihin çarkını ileri mi yoksa geri mi döndürmeye hizmet ettiğine göre değerlendirilmelidir. Korovin, müdahaleyi "sınıf mücadelesinin uluslararası düzeyde tezahürü" olarak tanımlamıştır. Onun görüşüne göre, müdahale bir ilerleme aracı olma potansiyeline sahiptir. E. B. Pasukanis, Sovyet ve diğer tüm müdahale biçimlerini birbirinden ayırarak Sovyet müdahalesinin tarihte daha önce hiç görülmemiş ilerici bir karaktere sahip olduğunu, burjuva devletlerin müdahaleleri, sömürü ve toprak genişletme arzusunu taşıırken, Sovyet devletinin eylemlerinin ise dünyadaki ezilen emekçi kesimlerin kurutuluşuna yönelik olduğunu, bu bakımdan diğer devletlerinkinden niteliksel olarak farklı standartlarla değerlendirilmesi gerektiğini öngörüyordu (Cherviatsova, Yarmysh, 2017: 309-311).

Devrimin ilk yıllarında gerek içte gerekse dışta hukukla ilgili yeni anlayışlar ve uygulamalar ortaya konulmaya başlanmıştır. Marksizm'i referans kabul eden sosyalist anlayış çerçevesinde kurulan yeni devletin dış politikası ve buna bağlı olarak uluslararası hukuk yaklaşımı yeni devletin anlayışına uygun olarak dönemin uluslararası hukuk uzmanlarınca oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yazarlardan E. A. Korovin, yukarıda da değinildiği gibi gerçekte bir genel uluslararası hukukun olmadığını, uzun zamandan beri her devletin ayrı uluslararası hukuk anlayışının olduğunu, bu nedenle evrensel ve küresel bir uluslararası hukuk teorisinin efsaneden başka bir şey olmadığını, esasen uluslararası hukuk denilen şeyin gerçekte yalnızca bir grup güçlü Avrupa devletlerinin anlayış ve çıkarlarına göre oluşturulmuş kurallar dizisi olduğunu belirtmiş olup bu argümanını

kanıtlamak için Avrupa'dan farklı ve ona aykırı olarak ortaya çıkan Amerikan hukuk sistemini göstermiş, Rusya'nın Avrupa'dan kopuşunun sadece Marksist ideolojinin yorumuna dayanmadığını, mekânsal kopukluğa da dayandığını, dolayısıyla Sovyetlerin de geçiş döneminde kendisine özgü bir uluslararası hukuk sistemi olduğunu ileri sürmüştür (Mälksoo, 2008: 226).

Daha sonra, devrimin ilk yıllarındaki bu amaçların gerçekleşmesinin zor olduğunu gören Stalin, "tek devlette sosyalizm" fikrini ortaya koyarak öncelikle devrimin içerde başarılı olmasını, ülkenin toprak bütünlüğünü savunmuş, ulusalcı bir uluslararası hukuk anlayışına yakın durarak önceki fikirlerin yeni rejime fayda getirmeyeceğini ileri sürmüştür. 1917 Ekim Devrimi ve Sovyet devletinin ilk yıllarıyla ilişkilendirilen hemen hemen her önde gelen isim, Stalin'in tasfiyelerinin kurbanı olmuştur (Pasukanis, Bukharin gibiler ya öldürülmüşler veya sürgüne gönderilmişler). Bununla birlikte, fikirleri ve teorileri Stalin'in "tek ülkede sosyalizm" doktrini ile tutarsız görünen az sayıdaki Sovyet hukukçuları geri adım atmıştır. Devrimin ilk yıllarında Marksist Sovyet hukukçuları özgürce Marksist teorinin Sovyet sistemini nasıl şekillendireceğini serbestçe tartışmışlardır. Bu tartışmalardan biri, birer burjuva kurumları olarak görülen hukukun ve devletin nasıl sönmüneceğiyle ilgili olmuştur. Marks ve Lenin'in öğretilerine dayanarak, devrim sonrası dönemin birçok Sovyet hukukçusu, yakın gelecekte yeni Sovyet toplumunun özel bir komünist ahlak oluşturacağına ve resmi burjuva yasallığının ve hukukunun yerini devrimci adalet bilincinin alacağına içtenlikle inanıyordu. Fakat Stalin bu ideali tersine dönmüştür ve "tek devlette sosyalizm" adına ülkede benzeri görülmemiş otoriter bir rejim kurmuştur (Cherviatsova, Yarmysh, 2017: 311-312).

Stalin'den sonra Sovyetlerin uluslararası hukuk anlayışı konjonktürün de etkisiyle değişikliğe uğramıştır. Stalin'den sonra başa geçen N. Khrushchev, ılımlı, savunmacı ve pasif olarak nitelenen "Barış İçinde Birlikte Yaşama" ilkesini Sovyetlerin temel dış politikası olarak dikkate almıştır. Bu ilkenin 1956'da yapılan Komünist Parti'nin 20. Kongre'sinde kabul edilmesini sağlayarak bu ilke çerçevesinde diğer devletlerle biraz da realist politikayı da çağrıştırırcasına ilişki kurmaya başlamış, emperyalist olarak nitelenen devletlerle savaşın felakete yol açacağını öngörmüştür (McWhinney, 1963: 47). Çünkü emperyalizmin saldırganlığının sürdürmesine karşın artık savaşın kaçınılmaz karakterini yitirdiği ve birçok kapitalist ülkede kanlı

ayaklanmalara gerek kalmaksızın sosyalizme geçişin mümkün olabileceği düşünölmeye başlanmıştır. Bu kapsamda Sovyet Komünist Partisi'nin 1961 tarihli programında "Barış İçinde Birlikte Yaşama" ilkesine şöyle açıklık getirilmiştir; Savaşa başvurmadan uyumsuzlukları çözmek, devletler arasında karşılıklı güven, çıkar ve anlayış üzerinde kurulan hak eşitliğinin sağlanması, karşılıklı saldırmazlık, içişlerine karışmama, bütün devletlerin egemenliğine ve ülke bütünlüğüne saygı ile eşitlik ve karşılıklı yararlar temelinde ekonomik ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi gibi ilkelerin benimsenmesi (Lapenna, 1963: 737; Çelik, 1987: 33-34; Reçber, 2016: 28). Bu ilke esasen 1954 tarihli Çin ve Hindistan arasında yapılan ticari ilişkilerle ilgili bir antlaşmada yer almış olup (Lapenna, 1963: 735), bağlantısızlar hareketinin de dikkati çeken bir ilkesi olmuştur. Esasen "Barış İçinde Birlikte Yaşama" ilkesi yeni ortaya atılan bir ilke olmayıp, Sovyetlerin kuruluş yıllarında 1920 yılında Cenevre'de bir konferansa karılan Sovyet temsilci G. V. Chicherin, "burjuva devletleriyle ilk kez barış içinde yaşama deneyimini yaşadığını" ifade ederek daha o zaman bunun işaretlerini vermişti, fakat en etkin olarak gündeme Khrushchev döneminde gelmiştir (Lapenna, 1963: 744).

Bu dönemde sanki daha fazla ulusalcı bir uluslararası hukuk yaklaşımının ortaya konulduğu bir izlenim vermektedir. Bu konuda F. Kozhevnikov, insanlık ve uluslararası hukuk tarihindeki en ilerici uygarlık gücü olarak ifade ettiği Rus medeniyetinin yaklaşımını açıklamıştır. Kozhevnikov, Sovyet Rusya'nın özel olduğu ve kendi türünde bir uluslararası hukuk geliştirdiği görüşünü Korovin ile paylaşırken, Rusya'nın Marksist-Leninist yönünden ziyade Rus milliyetçiliğini vurguladı. Korovin, konuyu incelediği makalesinde Kozhevnikov'u Rus Çarlığı'nın başarılarına ve "nezaketine" karşı çok fazla anlayış gösterdiği ve Marksist-Leninist ilkelerinden uzaklaştığı için eleştirmiştir. Esasen Kozhevnikov "*Çağdaş uluslararası hukukun tek tip olmadığı ve tüm yönleriyle devlet davranışı için genel olarak kabul edilen kurallar dizisi değildir, uluslararası hukuk ne tarihsel olarak ne de mekânsal olarak tek tiptir, birçok norm dünyanın farklı yerlerinde farklı yorumlanmaktadır.*" derken Korovin ve Pasukanis'ten çok farklı düşünmemektedir. Her ne kadar 1917'de sosyalist devrim gerçekleşse de Sovyetlerin aslında isim değiştirmiş Rusya olduğunu öne süren Kozhevnikov, uluslararası hukukun medeni ulusların uluslararası hukuku olduğunu, kimin medeni olup olmadığı şimdi tamamen yeniden ifade edildiğini, Rusya'nın medeniyetin zirvesinde olduğunu savunmuştur (Mälksoo, 2008: 227). Gerçi bu dönemde daha önceki

görüşlerinden sapma gösteren Korovin, Stalin dönemine uygun olarak bir uluslararası hukuk yaklaşımını ortaya koymuştur. Nitekim uluslararası hukukun tanımını yaparken "Uluslararası Hukuk, çatışma ve iş birliği sürecinde devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen, barış içinde bir arada yaşamalarını sağlamak için tasarlanmış, bu devletlerin yönetici sınıflarının iradesini ifade eden, gerektiğinde zorlama yoluyla savunulan ve devletler tarafından bireysel veya toplu olarak uygulanan kurallar bütünü olarak tanımlanabilir" diyerek normativist anlayışa yakın bir söylem ortaya koymuştur (McWhinney, 1963: 42; Lapenna, 1963: 756).

Lenin'in çalışmalarını ve Ekim Devrimi'nin içeriği ile 1956 da Sovyet Komünist Partisinin 20. Kongresinde ilan ettiği "Barış İçinde Bir Arada Yaşama" ilkesini uluslararası hukuk yönünden yorumlayan Sovyet Hukukçusu G. I. Tunkin, yeni uluslararası ilişkiler ve hukuk düzenini yaratma amacındaki Ekim Devrimi'nin uluslararası hukukla ilgili yaklaşımını birbiriyle yakından bağlantılı üç temel gruba ayırmıştır: (a) sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerde sosyalist enternasyonalizmin ilkeleri, (b) sömürgecilik sistemine ve her türlü ulusal baskı ve eşitsizliğe karşı olan ulusların ve halkların eşitliği ve kendi kaderini tayin hakkı ilkeleri; (c) her şeyden önce farklı sosyal sistemlere sahip devletler arasındaki ilişkileri hedefleyen barış içinde bir arada yaşama ilkeleri (Tunkin, 1974: 4). Bu bakımdan ABD ve batı devletleri açısından Sovyetlerin uluslararası hukuka yaklaşımının ana akım uluslararası hukuktan ayırt edici olduğu konusunda geniş bir fikir birliği var gibi görünmektedir: (1) Uluslararası hukukun kökeni, kaynağı, içeriği, gelişimi ve uygulamasının "bilimsel olarak" açıklandığı Marksist-Leninist bir ideolojik çerçeve; (2) oldukça kısıtlayıcı bir devlet egemenliği kavramı; (3) tercihen antlaşma yoluyla, devletlerin açık rızasına dayanan uluslararası hukuk normlarının tercih edilmesi; (4) dış ilişkilerde devlet tepkilerinin askeri gücünde uluslararası hukuku bir savunma aracı olarak kullanma eğilimi; (5) uluslararası hukuk normlarının manipülatif, fırsatçı ve oldukça seçici bir kabulü ve karakterize edilmesi; (6) Sovyet dış politikasıyla yakın bir ilişki ve onun rasyonelleştirilmesi; (7) hukuki muhakeme, içtihat ve üsluba son derece "pozitivist" ve "katı inşacı" bir yaklaşım; (8) Sovyet uluslararası hukukçularının dış politika oluşturma sürecinden dışlanması (Butler, 1970: 222).

Tunkin, Ekim Devrimiyle birlikte Sovyetlerin barışı gerektiren savaşı yasaklayan sömürgecilik karşıtı çağdaş uluslararası hukuku oluşturduğunu, eski uluslararası hukukun gücünün üstünlüğünü

tanyarak devletler arasındaki savaş durumu ile barış durumunu ayırarak sömürgeciliğe hizmet ettiğini ileri sürmüştür (Mälksoo, 2008: 229). Tunkin, Lenin'in 1918'de Pravda gazetesinde yazdığına dayanarak, Lenin'in sosyalist devrimi diğer ülkelere silahlı savaş zoruyla yapılmasına karşı olduğunu, aksi halde savaşı esas alan emperyalizmden farklı olmayacağını aktarmıştır (Tunkin, 1974: 15). Başlangıçta uluslararası hukuku burjuva ile sosyalist devletlerin hukuku diye ikiye ayıran Korovin'e katılmayan Tunkin, esasen iki ayrı uluslararası hukukun olmadığını, tek bir uluslararası hukuk olduğunu, fakat iki zıt siyasi anlayışın olduğunu savunmuştur: Bunlardan biri, uluslararası hukuk normlarına bağlı olan demokratik kamptaki devletlerin siyaseti, diğeri de sistematik olarak uluslararası hukuku ihlal eden emperyalist kamptaki devletlerin siyaseti. Demokratik kamptaki devletlerin ilişkileriyle ilgili olarak Tunkin, proleter enternasyonalizmi ve kardeşçe işbirliği temelinde bu ilişkilerin gelişme sürecinde kapitalist devletlerin kendi aralarındaki ilişkilerinde bulunmayan yeni siyasi işbirliği biçimleri ve kurumları geliştireceğini, Sosyalist bir içeriğe sahip olan ve genel olarak geçerli uluslararası hukukla çelişmeyen bu işbirliğinin niteliği ve hukuki biçimleri, dünyada iki farklı ve karşıt hukuk sisteminin artık olmayacağını, sosyo ekonomik ilişkilerin geleceğin uluslararası hukuk sistemi için temel bir model sunacağını belirtmektedir (Soviet Theories of International Law, 1953: 335). Uluslararası hukukun egemen sınıfların çıkarlarını sağlayacak şekilde zıt iradelerinin uyuşması sonucunda oluştuğunu ileri süren Tunkin, hukukun her toplumda egemen sınıfın çıkarlarının parçası olan iradenin ürünü olduğunu belirten Marksist görüşten de ilham alırken; bir tarafta burjuvaziyi temsil eden devletlerle işçi sınıfını ve sosyalizmi temsil eden Sovyetlerin çıkarlarının nasıl uzlaşacağı konusunda tartışmaları da beraberinde getirmiştir (Hazard, 1990: 10-11).

Khrushchev'den sonra iktidara geçen L. Brejnev, kendi adıyla geliştirdiği ve 1968'de açıkladığı doktrinle "sosyalist uluslararasılaşma" ve "sınırlı egemenlik" görüşünü içeren, Doğu Bloku ülkelerindeki hükümet karşıtı ayaklanmaları bastırmayı meşrulaştırmaya dönük bir politika izlemiştir. Brejnev Doktrini, bazı sosyalist ülkelerde kapitalizmin yeniden getirilmesiyle ilgili çabalar olduğunu, karşı devrim faaliyetlerinin önlenmesinde sosyalist sisteminin bütünlüğünü korumanın tüm sosyalist devletlerin görevi olduğunu, bir ülkedeki sosyalizme yönelik tehdit ve saldırıların tüm sosyalist devletlere yönelik olacağını, hiçbir sosyalist ülkenin

egemenliği, dünya sosyalizminin ve dünya devrimci hareketinin çıkarlarıyla çelişmemesi gerektiğini, Marksizm-Leninizm anlayışında egemenlik kavramının sınıfsal içeriğe sahip olduğunu ve sosyalist bir devlet egemenliğinin kapitalizmden bağımsızlık anlamına geldiğini savunmuştur (Mitchell, 1972: 191-192; Cherviatsova, Yarmysh, 2017: 321-322). Bu doktrin referansıla sadece Macaristan ve Çekoslovakya gibi Doğu Bloku ülkelerine değil Afganistan'a da (davetle müdahale adı altında) müdahalede bulunulmuştur. Sovyetlerin bu politikasının ve müdahalelerinin "Barış İçinde Birlikte Yaşama" ilkesiyle çeliştiği, sosyalizmden ziyade Sovyetlerin hegemonik çıkarlarına hizmet ettiği ve sosyalizme zarar verdiği yönünde bazı sosyalistlerce eleştirilmiştir. Sovyetlerin dağılmasını da beraberinde getiren bu politika M. Gorbachev'un başa geçmesiyle terk edilmiştir. Khrushchev'in yaklaşımına yakın duran ve Afganistan'dan çekilmeyi de sağlayan Gorbachev, hem Sovyetlerin hem de sosyalizmin korunmasını ve restore edilmesini amaçlayan Glasnost ve Presteroika politikasını yayınlamasına rağmen Sovyetlerin dağılmasını önleyememiştir.¹

559

IJSI 14/2
Aralık
December
2021

4. SOVYET SONRASI

Esasen Ekim Devrimi, uluslararası sistemde biri olumlu diğeri olumsuz olmak üzere iki etki bırakmıştır. Olumlu etkisi saldırı savaşının yasaklanması, self determinasyon hakları, devletler arasında ekonomik ve siyasi ayırım gözetilmeksizin egemen eşitlikleri, güç ve tehditle dayatılan eşitsiz antlaşmaların geçersizliği ve halkların sosyo ekonomik haklarına saygı ilkesi gibi konularda olmuştur. Olumsuz etkisi ise birbirine zıt sosyo ekonomik sistem ve ideolojilerle dünyayı birbirine düşman iki ayrı kampa/kutba bölmesi olmuştur (Cherviatsova, Yarmysh, 2017: 301).

Yirminci yüzyılın başlarında erken dönem Marksist bir "ultra-emperyalizm" teorisi, üretim ilişkilerinin (uluslararası ilişkiler dahil) dünya çapındaki üretim güçlerine barışçıl bir şekilde uyarlanmasının mümkün olduğunu öne sürmüştür (Carty, 2007: 181). Avusturyalı Marksist yazar Karl Renner de kapitalist toplumun yasal kurumlarının sosyalist bir topluma dönüşmesinde etkili bir rol oynayabileceğine inanmıştı, Bolşevizm ile reformizm arasında bir yer işgal ettiği düşünülen Renner, belki de "mülkiyetin nesnesi olarak

¹ Bu konuyla ilgili tartışmalar ve ayrıntılı bilgi için bkz. (Kenz, 2006).

sermaye, hukuken özel olmasına rağmen aslında tamamen özel olmaktan çıkarak uluslararası sorunlara çözüm olabileceği düşünmüştür (Chimni, 2004: 30). Karl Kautsky ise bu düzenlemenin kapitalizmin kendisi tarafından sağlanabileceğini ifade etmiştir. Kapitalizm, kartellerin politikasının bir dış politikaya dönüşmesini görecektir. Dünyanın dört bir yanındaki emperyalistlerin birliğini içeren bu ultra-ya da süper-emperyalizm aşaması, onların birbirleriyle olan mücadelelerine son verecektir. Başka bir deyişle, dünyanın uluslararası birleşmiş finans kapital tarafından ortak bir şekilde sömürülmesini sağlayan Grotisyan gelenekte işbirliğine dayalı bir çabanın gelişeceği öngörülmüştür. Ne var ki Sovyetlerin dağılmasından sonra bu öngörülerin tutmadığı ortaya çıkmıştır. ABD hegemonyası gittikçe güç kazanmaya başlayarak dünyada etkili olmaya başlamıştır. Bunu gören Marksistler bu yeni dönemdeki gelişmelerin oluşturulan “yeni emperyalizm”den başka bir şey olmadığını, İngiltere gibi devletlerin de verdiği destekle ABD’nin Afganistan, Irak gibi dünyanın çeşitli yerlerinde “terörle mücadele” adı altında saldırgan ve yayılcı bir siyaset izleyerek mevcut uluslararası hukuk normlarını çiğneyerek emperyal bir durum sergilediğini ifade etmiştir. Bununla birlikte ABD karşısında ekonomik yönden ciddi gelişme gösteren Çin, Japonya, askeri açıdan Rusya gibi devletlerin içinde olduğu ekonomik yapılar, uluslararası hukukun gündemini şekillendirmektedir. Önemlisi de ABD, küresel sistemdeki ekonomik üstünlüğünün orta vadede ciddi şekilde tehdit altında olduğunu farkındadır. Bu durum Batılı müttefiklerine, özellikle Japonya ve Avrupa Birliği’ne olan ekonomik bağımlılığı, kendisinin üstünlüğünü kabul etmeye zorlamak için öncelikle zorlayıcı bir askeri boyutta siyasi gücünü kullanacağı konuları seçmeye mecbur hissetmesi anlamına gelmektedir (Carty, 2007: 181-182).

Sömürge altındaki ülkeler, yirminci yüzyılın ortalarında bağımsızlığını geri kazanana kadar uluslararası hukukun bir nesnesi olarak kalmıştır. Sömürge olmaktan kurtulan 'Yeni bağımsız devletlerin' gelişi, burjuva devletlerin artık yalnızca 'sosyalist' devletlerle (Ekim Devrimi sonrası aşamada) değil, aynı zamanda sömürgeci özgürleştirilmiş dünyanın büyük bölümünde kapitalist olmayan devletlerle de bir arada yaşamak durumunda kalmıştır. Öte yandan, kapitalist dünya ekonomisinin hayatta kalması, genişlemesi ve gelişmesi, kapitalizm için en iyi dış görünüm kabul edilen burjuva demokratik devletin evrensel devlet biçimi olarak kurulmasını

gerektiriyordu. Sovyetlerin dağılmasıyla "Gerçekte varmış gibi görünen sosyalizm" in çöküşü bunu kolaylaştırdı. Burjuva devletin evrenselleştirilmesi için ileri kapitalist devletler tarafından bir dizi yasa ve uygulama devreye sokulmuştur. Sovyetlerin dağılmasıyla doğu Avrupa devletlerini "hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları" söylemleriyle üyeliğe alan Avrupa Birliği, "demokratik yönetim" hakkıyla burjuva demokratik devlete meşruiyet ve uluslararası kabul boyutunu kazandırmaya çalışmıştır. MUHÇ'ın eleştirdiği şey demokrasi, hukukun üstünlüğü, demokratik yönetim değildir. MUHÇ'nin karşı olduğu durum, uyumsuz sosyal koşullar altında bir burjuva demokratik devletin yaratılmasında Avrupa'nın söz konusu ilkeler adı altında dünyanın diğer bölgelerindeki ulus aşırı sermaye varlığını ve gelişimini kolaylaştırmak, o ülkelerin az gelişmişliklerinden faydalanarak kendilerine bağımlı toplumlar ve ülkeler oluşturmaktır (Chimni, 2004: 6-7).

Marksist yazarlar, sözde küresel düzenin her zaman yağma üzerine kurulu olduğu ve asla sona ermediğini düşünerek, piyasa devletin herkesin daha iyi durumda olduğu müreffeh bir devleti asla oluşturamayacağını, her zamankinden daha fazla toplumsal eşitsizliği üreteceğini, Marksizm'in artık 'yırtıcılığa, sahtekarlığa ve şiddete dayalı birikimi", düzenlememesi gerektiğini savunmaktadırlar (Carty, 2007: 176).

Uluslararası hukukun küresel ve bölgesel güçler tarafından araç olarak kullanıldığı, bizzat kendilerinin oluşturdukları normları ihlal ettikleri, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin aleyhinde gelişme kaydettiği gerçeğine karşılık çözüm önerileri de sunulmuştur. Bir tarafta gelişmiş ve tahakküm peşinde koşan batı devletlerinin olduğu diğer tarafta az gelişmiş ve gelişmekte olup da korumacı tahakküme karşıt olan devletlerin olduğu bir uluslararası düzende uluslararası hukukun nasıl uygulanacağı kimin lehine ve aleyhinde olacağı tartışılmaktadır.

Martti Koskenniemi, uluslararası hukuku açıklarken bunu birbiriyle çelişkili ve birbirini dışlayan "azalan" ve "yükselen" unsur veya söylemlerle açıklar. Hukukun üstünlüğü, devletin hukuka uygun hale davranması, dürüst ve ahlaki davranması ile çıkarlarının peşinden koşmaması gerektiğini öngören davranışları "azalan" unsur olarak nitelenirken, devletin gücüne dayanan iradesinin ve çıkarlarının uluslararası hukuku belirlediğini öngören ve bu şekilde hukuk olarak

adlandırılan düzen “yükselen” unsur olarak nitelenmektedir. Dolayısıyla uygulanan uluslararası hukukun devletlerin güç ve çıkarlarını önceleyen “yükselen” unsur nitelikte olduğunu ve zayıflara dayatılan kurallara dönüştüğü, ancak devletler zayıfladıkları zaman veya davranışlarını meşrulaştırdıkları zaman “azalan” söyleme yer verdiğini aktarmaktadır (Koskenniemi, 2006: 59-60). Benzer tez ve argümanlarla David Kennedy de aynı şeyi “yumuşak” ve “sert” söylemlerle açıklamaktadır (Kennedy, 1987: 20).

562

IJSI 14/2
Aralık
December
2021

Uluslararası hukukun üçüncü dünyayı tali plana attığı gerçeğini inkar etmeyen Batılı hukukçular, artık büyük ölçüde "yeni devletler"den oluşan genişlemiş bir uluslararası topluluğun yeni toplumsal gerçekliğine duyarlı bir uluslararası hukuku geliştirmeye çalıştılar. Yeni devletlerin kolonyalizmin kötü etkisiyle ilgili iddiaları, karşılaştıkları zorlukları ve farklı bir uluslararası hukuk sistemi yaratılması gerektiğiyle ilgili yaklaşımlarını kabul eden birçok Batılı bilim adamının, en azından 1950'lerde ve 1960'ların başında, bu farklılıkların ortak bir "refah" ve "koruma" yasası yaratılarak çözülebileceğini genel olarak kabul ettikleri görülmüştür. Aslında bu devletler, bizzat sömürge ilişkilerini yaratan ve ilerleten uluslararası hukuktan bu özelliği çıkartarak bu hukuku sömürgeci geçmişinden kurtarmaya çalışmışlardır (Anghie, 2004, 201-202). Kuşkusuz bu aşamada Sovyetlerin etkisi olmuştur. Özellikle 1950'lerdeki Sovyetlerin “Barış İçinde Birlikte Yaşama” ilkesi ile bağımsızlığına yeni kavuşan devletlerin Birleşmiş Milletler örgütünde etkin olmalarına zemin hazırlamıştır.

Günümüzün uluslararası hukuk sorunlarına yeni yaklaşımlar geliştirmeye çalışan David Kennedy ve Martti Koskenniemi, “Uluslararası Hukuka Yeni Yaklaşımlar” söylemiyle dikkatleri uluslararası hukukun iç yapısına çevirerek bu hukukun kavramsal ve doktriner çerçevedeki çelişkileri için uluslararası hukuku içerden yapı bozumuna uğratmaya çalışmışlar. Bu yaklaşımla her iki yazar hukuktaki tahakküm unsurunu ve sömürü ilişkisini çıkararak bütün dünyada hakkaniyete dayalı olarak uygulanmasını önermişlerdir (Chimni, 2017: 253; Koskenniemi, 2006: 12). Bu yazarların da içinde bulunduğu bir çok doğulu ve batılı hukukçuların başını çektiği “uluslararası hukuka üçüncü dünya yaklaşımını” ile sömürgeci geçmişi olan ve bu güçlerin çıkarlarını yansıtarak baskı aracına dönüşen uluslararası hukukun içten yapı sökümüne uğratılarak

bütün halkları özgürleştirecek bir disipline dönüştürülmesini önermekte ve çalışmalarını bu yönde sürdürmektedirler.

SONUÇ

Uluslararası toplum sorunlarını normatif bakış açısıyla çözmeyi amaçlayan ve oluşturulmasında egemen devletlerin etkisi olan uluslararası hukuk Marksist yaklaşım tarafından ciddi eleştirilere uğramıştır. Marksizm'de bir üst yapı ürünü olarak iç hukukta olduğu gibi uluslararası hukukun da egemen gücün çıkarlarını yansıttığı, güçlü sömürgeci güçlerin çıkarlarına hizmet ettiğini, zayıf toplumlara dayatılan kurallar bütünü olduğu ileri sürülmektedir. Bununla birlikte Marksist yaklaşım, sadece mevcut uluslararası hukuk düzenini eleştirmekle yetinmemekte, ezilenlerin lehinde nasıl değişeceğine dönük alternatifler de sunmaktadır. Uluslararası hukukun alt sınıfların refahını sağlayacak, sömürü ve tahakküm ilişkisini ortadan kaldıracak ve tüm toplumların iradelerini yansıtacak şekilde yeniden oluşturulması gerektiğini önermektedir. Bununla birlikte Sovyet deneyimi bazı konularda başarılı olmakla birlikte istenilen sonucu elde etmede başarılı olamamış, klasik iradeci realist görüşe yakın bir konumda yer almıştır. Sovyetlerin dağılmasından sonra dünyadaki sorunların giderek post kolonyal bir görünüm arz etmesi ve bu sorunlara mevcut uluslararası hukukun çözüm getirememesi, bu yaklaşımın önemini ön plana koymuştur. Bu yaklaşımı önerenlerin mevcut uluslararası hukukun içerden yapı bozumuna uğratarak her türlü tahakküm ve sömürü ilişkisini ortadan kaldıracak şekilde yeniden oluşturulması yönündeki düşünceleri gündemdeki önemini sürdürecektir.

KAYNAKÇA

Anghie, Antony (2004). *Imperialism, Sovereignty and the Making of International Law*. New York: Cambridge University Press.

Butler, William E. (1970). "American Research on Soviet Approaches to Public International Law". *Columbia Law Review*, 70(2), 218-235.

Callinicos, Alex (1991). "Marxism and Imperialism Today". *International Socialism*, 50, 3-48.

Carty, Anthony (2007). *Philosophy of International Law*. Edinburg: Edinburg University Press.

Cherviatsova, Alina; Yarmysh, Oleksandr (2017). "Soviet International Law: Between Slogans and Practice". *Journal of the history of International Law*, 19, 296-327.

Chimni, B. S. (2017). *International Law and World Order*. 2nd editon, Cambridge: Cambridge University Press.

Chimni, B. S. (2008). "An Outline of a Marxist Course on Public International Law", Marx, Susan (Ed.). *International Law on the Left*, Cambridge: Cambridge University Press, 53-91.

Chimni, B. S. (2004). "An Outline of a Marxist Course on Public International Law". *Leiden Journal of International Law*, 17, 1-30.

Collins, Hugh (2016). *Marksizm ve Hukuk*. 2. Baskı. (Çev. Umre Deniz Tuna). Ankara: Dipnot Yayınları.

Cutler, A. Claire (2005). "Gramsci, Law, and the Culture of Global Capitalism". *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 8(4), 527-542.

Çelik, Edip F. (1987). *Milletlerarası Hukuk*. (Birinci Kitap). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Hazard, John N. (1990). "New Thinking" in Soviet Approaches to International Politics and Law". *Pace International Law Review*, 2(1), 1-19.

Karahanoğulları, Onur (2003). "Marksizm ve Hukuk" Yazın İncelemesi". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58(3), 197-231.

Kennedy, David (1987). "The Sources of International Law." *American University International Law Review*, 2(1), 1-96.

Kenz, Peter (2006). *A History of Soviet Union from the Beginning to End*. (2'nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.

Knox, Robert (2009). "Marxism, International Law, and Political Strategy". *Leiden Journal of International Law*, 22, 413-436.

Marksizm'in Uluslararası Hukuk Yaklaşımı

- Koskenniemi, Martti (2011). *The Politics of International Law*. Oxford: Hart Publishing.
- Koskenniemi, Martti (2008). "What Should International Lawyers Learn from Karl Marx", Marx, Susan (Ed.). *International Law on the Left*, Cambridge: Cambridge University Press, 30-52.
- Koskenniemi, Martti (2006). *From Apology to Utopia: The Structure of International Legal Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lapenna, Ivo (1963). "The Legal Aspects and Political Significance of the Soviet Concept of Co-existence". *The International and Comparative Law Quarterly*, 12(3), 737-778.
- Lenin, V. İ. (Tarihsiz). *Karl Marks'ın Hayatı, Felsefesi Sosyolojisi*. (Çev. Hikmet Kivilcimli). İstanbul: Bozkurt Matbaası.
- Lenin, V. İ. (1990). *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*. 8. Baskı. (Çev. Muzaffer Erdost). Ankara: Sol Yayınları.
- Mälksoo, Lauri, (2008), "The History of International Legal Theory in Russia: A Civilizational Dialogue with Europe". *The European Journal of International Law*, 19(1), 211-232.
- Marx, Karl; Engels Friedrich (Tarihsiz). *Alman İdeolojisi*. (Çev. Selahattin Hilav). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Marx, Susan (2008). "Introduction", Marx, Susan (Ed.). *International Law on the Left*, Cambridge: Cambridge University Press, 1-30.
- Marx, K.; Engels, F. (2013). *Devlet ve Hukuk Üzerine*. Rona Serozan (Derleyen ve Çeviren), 3. Baskı. İstanbul: Çağdaş Hukukçular Derneği Yayınları.
- McWhinney, Edward (1963). "Soviet and Western International Law and the Cold War in the Era of Bipolarity: Inter-Block Law in a Nuclear Age". *The Canadian Yearbook of International Law*, 1, 40-81.
- Miéville, China (2008). "The Commodity-Form Theory of International Law", Marx, Susan (Ed.). *International Law on the Left*, Cambridge: Cambridge University Press, 92-131.
- Miéville, China (2005). *Between Equal Rights: A Marxist Theory of International Law*. Leiden, The Netherlands: Koninklijke Brill NV.
- Mitchell, R. Hudson (1972). "The Brezhnev Doctrine and Communist Ideology". *The Review of Politics*, 34(2), 190-210.
- Moore, Stanley W. (1989). *Marx, Engels ve Lenin'de Devlet Kuramı*. (Çev. Ahmet Cumhur Aytulun). İstanbul: Simga Yayınları.
- Mouffe, Chantal (1979). "Introduction", Mouffe, Chantal (Ed.). *Gramsci and Marxist Theory*, London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1-29.

565

IJSI 14/2
Aralık
December
2021

Mehmet DALAR

Pasukanis, Evgeny B. (2002). *Genel Hukuk Teorisi ve Marksizm*. (Çev. Onur Karahanoğulları). İstanbul: İletişim Yayınları.

Reçber, Kamuran (2016). *Uluslararası Hukuk*. 2. Baskı, Bursa: Dora Basım Yayın.

Snyder, Earl A. ; Bracht, Hans Werner (1958). "Coexistence and International Law". *The International and Comparative Law Quarterly*, 7(1), 54-77.

Soviet Theories of International Law (1953). *Soviet Studies*, 4(3), 334-338.

Tunkin, G. I. (1974). *Theory of International Law*. William E. Butler (Transl.), Massachusetts: Harvard University Press.

566

IJSI 14/2
Aralık
December
2021

SUMMARY

This study discusses whether Marxism has a theory of law and international law, and examines the approach of Marxism to international law. Considering the means of production and relations of production as the Substructure which is determinative within the scope of the economic relations that shape the society, Marxism foresees the law as the Superstructure, such as the State, religion, political thought, which can be used as a means of exploitation by the powers holding the means of production. The study researched Marks's approach to law, which he touched on in his various works. Arguing that the social structure and changes are essentially the result of the Substructure, Marxism considers the Superstructure as the dependent and reflection of the Substructure. In this respect, Marxism, which considers the law as a aspect of the Superstructure connected to the Substructure, predicts that in the communist stage, which is the ultimate goal, all means of oppressions, which are parts of the bourgeoisie, such as the state, politics will disappear and in this context, the law will be dampened. Considering this hypothesis of Marxism, the authors argue that Marxism does not have a theory of law. However, with the contribution of Marxist authors in the changing conditions of the world and time, Marxism has developed a unique approach to law and international law. Marxist point of view severely criticizes current international law, which aims to solve the problems of international society with a normative point of view and which has the influence on sovereign States and on their establishment. This approach contributed to the development of a contemporary and current perspective on why law and international law are violated systematically and structurally. Marxist international law studies, which emerged as an alternative to known mainstream international law studies, aim for an order in which all kinds of exploitation are eliminated and all nations in the world will have fair and equitable relations. Especially it offers alternatives to achieve a fair order that is desired by weak nations those who want to get rid of the oppression and hegemony of powerful States. The study investigated how Marxism's vision of law and international law was reciprocated in the practices of the Union of Soviet Socialist Republics, which was founded as a result of the October Revolution in Russia in 1917. Approaches in the early years of the revolution and approaches and policies in later periods are compared in the study. The approaches and opinions of Soviet lawyers who specialize in international law are discussed. Dealing with the principle of "Co-Existence for Peace" adopted by the Soviet Communist Party at its 20th congress in 1956, and with the perspective brought by the Soviets to international law, this study examines the process of international law in this period. Tunkin, one of the Soviet international law specialists, argued that international law was formed as a result of the reconciliation of opposing volitions of the ruling classes in a way that would ensure their interests. This view is also inspired by the Marxist view that the law is the outcome of volition, which is part of the

interests of the ruling class in every society. But on the one hand, this approach has brought with it discussions about how to reconcile the interests of the states representing the bourgeoisie and the interests of the Soviets representing the working class and socialism on the other hand. While the Soviet experience was successful in some subjects, it was not successful in achieving the desired result. It has had significant effects on the issues of international law such as the prohibition of war, the rights of self-determination, sovereign equality between States without economic and political discrimination, the invalidity of unequal treaties imposed by using force and threat. However, this experience has brought about the separation of the world into two different poles, based on ideological concerns in which the interests of the State are fused. This has had a negative impact on international law. As a matter of fact, in this period, the Soviet Union's intervention in some States with the claim of protecting Socialism, under the name of the Brezhnev Doctrine, was criticized by the Socialists. These interventions were mainly conceived as maintaining the hegemony of the Soviet State rather than socialism. The study, which revealed that the Marxist international law approach continued its effectiveness independently of the Soviet Union after the collapse of the Soviet Union, discussed the effects of this approach on international law institutions. This approach also offered solutions in response to the fact that international law was used as a tool by global and regional powers, they violated the norms they themselves created, and progressed against underdeveloped and developing countries. Marxist authors, who believe that international law should be freed from its colonial past, foresee this approach as necessary for world peace and security. They suggest that international law should be reconstructed in a way that will ensure the welfare of the lower classes, eliminate the relationship of exploitation and domination, and reflect the will of all societies.